

ДУБРОВСЬКА Г. М.

Дубровська Галина Миколаївна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової (Одеса, Україна).

Halyna Dubrovskya, A. V. Nezhdanova Odesa National Academy of Music, Candidate of Art Criticism (PhD), Associate Professor at the Department of General and Specialized Piano (Odesa, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0248-3822>

© Дубровська Г. М., 2024.

ОЛЕКСАНДР БУГАЄВСЬКИЙ — СПАДКОЄМЕЦЬ ТРАДИЦІЙ ОДЕСЬКОЇ ФОРТЕПІАННОЇ ШКОЛИ МАРІЇ РИБИЦЬКОЇ ТА ІГОРЯ СУХОМЛІНОВА

**OLEKSANDR BUGAYEVSKY — SUCCESSOR
OF MARIA RUBYTSKA'S AND IGOR SUKHOMLINOV'S
TRADITIONAL ODESSA PIANO SCHOOL**

Традиції кафедри спеціального фортепіано Одеської консерваторії (від 2012 р. — музичної академії) сягають витоків — до заснування 8 вересня 1913 року на базі музичного училища, утвореного з фортепіанних класів Одеського відділення ІРМО за ініціативою Антона Рубінштейна. Тобто фортепіанна кафедра — ядро, фундамент консерваторії, до якої згодом приєдналися представники інших музичних спеціальностей: музикознавці, композитори, виконавці на струнно-смичкових і духових інструментах, диригенти, хормейстери, потім вокалісти та виконавці на народних інструментах. У 2023 році Академія відсвяткувала 110 років від дня заснування.

Спочатку не було диференціації фортепіанних кафедр: у навантаженні професорів були і піаністи, і представники інших музичних спеціальностей. Рівень володіння фортепіано

був дуже високим, до викладання курсу фортепіано та інших спеціальностей було запрошено професорів Віденської та інших столичних консерваторій: Марію Рибицьку, Марію Старкову, Надію Чегодаєву, БERTУ Рейнґальд та ін.

Поступово зростала кількість учнів, а потім випускників кожної з викладачок. На новій ниві молоді педагоги розвивали та зміцнювали традиції своїх професорів, продовжуючи їхні методичні засади та формуючи фортепіанні школи Одеської консерваторії.

Школою професорки Марії Іпатіївни Рибицької (1872–1970) по праву можна пишатися. Вона — учениця Володимира Пухальського в Київському музичному училищі, а в Петербурзькій консерваторії — великої російської піаністки, професорки Анни Єсіпової. Обидва її педагоги вчилися в Теодора Лешетицького, видатного піаніста, музичний родовід якого йде від Л. ван Бетховена (Л. ван Бетховен, К. Черні, Т. Лешетицький, А. Єсіпова). Антон Рубінштейн писав: «Єсіпова — чудова істота. У всякому разі, вона і Ментер — найкращі піаністки» [Максименко, 2003, с. 21]. А. Єсіпова, як відомо, була педагогом Сергія Прокоф'єва, який багато від неї сприйняв, але через особливості свого таланту, конституції, мислення та особистісних якостей шукав нові шляхи розвитку фортепіанної техніки. Таким чином, у піанізмі А. Єсіпової сплелися бетховенська міць, вишуканість, тонкість польського стилю, включаючи так звану «перлинну» техніку — *jeu perle* — блискучу дрібну пальцеву техніку, отриману від Т. С. Лешетицького, з «російським *bel canto*».

Успадковані від своїх педагогів риси піанізму М. І. Рибицька передала учням, безумовно, зі своїми індивідуальними рисами та методичними засадами. Як пише її учениця, професорка Одеської консерваторії В. Н. Кузікова: «Її головною особливістю було виховання виконавської культури ... шляхетність та інтелектуалізм, висока якість звучання роялю, філігранне оздоблення деталей. З покоління в покоління переходили традиції бетховенського виконавства: підкреслення кульмінацій розширенням темпу,

інтонаційна виразність і особливо співучість виконання» [Кузикова, 1994, с. 112].

В Одеській консерваторії Марія Іпатіївна працювала понад півстоліття, виховавши величезну кількість студентів, а згодом, як педагог школи імені П. С. Столярського, ще й учнів від просто гарних до видатних, багато з яких теж стали професорами: ректор консерваторії, професор, народний артист К. Ф. Данькевич; Олександр Александров (Люка, як його всі називали), який став деканом фортепіанного факультету Російської академії музики імені Гнесіних, та Ігор Іванович Сухомлінов, який після закінчення аспірантури у Г. Г. Нейгауза, став асистентом своєї професорки М. І. Рибицької в Одеській консерваторії, а після її смерті працював викладачем, згодом захистив дисертацію, що складалася з двох частин: теоретичної — тексту та практичної — концерту у двох відділеннях.

Багато років Ігор Сухомлінов очолював «зіркову» кафедру спеціального фортепіано Одеської консерваторії, де працювали видатні музиканти: Л. Н. Гінзбург, С. Л. Могилевська, молодші педагоги — А. О. Кардашов, Е. Д. Коваленко, А. Б. Зелінський, В. М. Кузікова, О. М. Гончаров, О. Б. Маслак та інші піаністи-виконавці, а пізніше — учні І. І. Сухомлінова: О. М. Бугаєвський, Г. В. Попова й інші. Майже всі вони закінчили аспірантуру в столичних вузах і були концертними піаністами. Пам'ятається, переповнена Велика зала, коли важко було протиснутися через величезну кількість слухачів, не лише педагогів та студентів консерваторії, а й просто меломанів, які пильно стежили за афішами та не пропускали жодного концерту.

Ігор Іванович Сухомлінов завжди пам'ятав і шанував свого першого педагога М. І. Рибицьку, і творчо використовував її методи у своїй педагогічній діяльності: «Витримана, коректна, завжди доброзичлива до оточення, вона про все мала свою думку, але ніколи не допускала нетактовності навіть щодо явних ворогів, показуючи у своїх вчинках приклад послідовності, принциповості. Їй невластиві були брехня, двозначність, “закулісні” дії. Вона не вміла “пробивати”

своїх учнів, не вміла й сама “влаштовуватись” <...> хоча художні уподобання Марії Іпатіївни ... перебували у класико-романтичному руслі ... у класі звучали Скрябін, пізній Рахманінов, нові твори українських авторів, а невдовзі до репертуару було взято Сьому сонату Прокоф’єва — незабаром після створення у 1940-х роках. Великого значення надавала Марія Іпатіївна розвитку внутрішніх уявлень та музичного мислення, органічно відчувати ігрові рухи, володіти “почуттям часу”, любила підставляти під ноти слова, приділяла увагу так званій культурі руху — гнучкості, еластичності всього апарату піаніста ... необхідності створення домашньої теорії виконавства, «гігієни музиканта, які вона рекомендувала називати “психогігієною”» [Сухомлинов, 1994, с. 166, 168]. Її більш ніж півстолітня педагогічна робота, чесність, самовіддана любов до мистецтва були морально-етичним прикладом для вихованців, здобули глибоку любов, подяку та вірність.

Професор Сухомлинов, маючи науково-дослідницький склад розуму, на своїх уроках вимагав від студентів емоційної дисципліни, чіткого виконання його вимог, технічного відпрацювання. Наприкінці уроку він просив звернути увагу на основні виявлені проблеми, над якими потрібно було працювати у домашній самостійній роботі, складаючи по пунктам план дій.

Одним із найбільш яскравих і талановитих учнів професора І. І. Сухомлінова був Олександр Бугаєвський, лауреат Республіканського конкурсу, заслужений діяч мистецтв України, професор. Він також закінчив аспірантуру в класі видатної піаністки, професора Тетяни Кравченко. На жаль, Бугаєвський недовго очолював кафедру спеціального фортепіано, але, незважаючи на досить коротке життя (55 років), він залишив яскравий слід в історії кафедри, консерваторії, Одеси. Він також протягом кількох років викладав курс спеціального фортепіано у Китаї.

Його досягнення — Міжнародний конкурс піаністів імені Еміля Гілельса, заснований 2001 року, який він особисто замислив і реалізував, уклав у нього свою душу, свої кошти,

і, на жаль, навіть життя. 30 жовтня 2001 року під час завершення першого дня прослуховування першого туру Першого конкурсу під завершальні дзвони «Кампанелли» Ф. Ліста у виконанні його студента третього курсу Ігоря Паради, перестало битися серце О. М. Бугаєвського. Це було шоком для всіх присутніх: колег, друзів, членів журі, виконавців, слухачів. Довести далі до фіналу його учня взявся професор І. І. Сухомлінов.

Конкурс, що проходив протягом 15 років у Консерваторії та Філармонії, дав путівку в життя багатьом піаністам, які стали його лауреатами, а згодом переможцями й інших престижних міжнародних змагань.

Професор О. Бугаєвський, талановитий піаніст і педагог, основну частину життя присвятив грі на своєму улюбленому інструменті — роялі та навчав цьому студентів. Він працював допізна, нерідко залишаючи консерваторію перед її закриттям. Запам'яталися його клавірабенди з різноманітними солідними програмами, коли зали були переповнені. Завжди великими подіями були державні іспити, де він акомпанував концерти своїм студентам.

Високого зросту, з великими руками, що давало йому змогу виконувати весь піаністичний репертуар, від мілкої до великої техніки, він дуже прискіпливо ставився до роботи, його гра вирізнялася технічною досконалістю, масштабністю, стилістичною вишуканістю, глибоким звуковидобуванням, відточеністю деталей та охопленням цілого в інтерпретації твору.

Не менший інтерес викликали концерти його студентів, як сольні, так і концерти класу. Незабутнім був концерт у двох відділеннях, який тривав чотири з половиною години. У ньому брали участь студенти Ігор Парада, Марина Радюшина, Гаррі Сетьян, Ольга Задорожнюк та ін. Особливою сторінкою історії життя О. Бугаєвського була його робота в Китаї. Він викладав там фортепіано, як і його професор І. І. Сухомлінов.

У 2000 році О. Бугаєвський отримав звання заслуженого діяча мистецтв України. Незадовго до цього вийшла його

книга «Фортепіанні сонати Д. Д. Шостаковича в початковому репертуарі» [2020], у якій запропоновані композиційний аналіз, виконавські, методичні рекомендації, проблеми інтерпретації. Це надзвичайно цінна праця для піаністів-виконавців та педагогів, яка подає не тільки безліч методичних рекомендацій, але також відкриває завісу таємниці особистості самого автора книги, Людини-Музиканта, його емоційні переживання. У книзі вміщено роздуми автора про видатного композитора ХХ століття: «Музика Шостаковича багатогранна: часом вона ніби вводить нас у світ медитацій, глибоких роздумів, інколи у світ гострих конфліктів, контрастів, зіставлень — таких, наприклад, як життя і смерть, війна і мир, високе і земне, добро і зло, комедійність і трагізм» [Бугаєвський, 2020, с. 7]. Більшість цих опозиційних пар наявні в житті кожної людини, а в наш час навіть актуальним є зіставлення понять війни і миру та пов'язаних з ними інших понять.

Незважаючи на ранній відхід, О. М. Бугаєвський залишив значний слід в історії кафедри спеціального фортепіано, нашої консерваторії, Одеси, України, а також світової музичної культури. Його учні нині викладають на кафедрі та працюють у вищих та середніх навчальних закладах України та за її межами, багато з них — гастролюють.

Ми пишаємося, що були сучасниками професора І. І. Сухомлінова, який був консультантом моєї дисертації, та професора О. М. Бугаєвського, з яким мені довелося зіграти другу і третю частини Другого концерту С. Рахманінова, ще студенткою Консерваторії, та відчути майстерність його акомпанементу: оркестрове звучання, прекрасний співучий звук, залізний ритм та дивовижну гнучкість. Оскільки і моя професорка В. М. Кузікова — також учениця професора М. І. Рибицької, то я дякую Богові та долі за пізнання таємниць школи великих музикантів А. Н. Єсипової, Т. Лешетицького, а через них — великому Л. ван Бетховену.

Список використаної літератури

1. Бугасівський О. М. Фортепіанні сонати Д. Д. Шостаковича в початковому репертуарі: композиційний аналіз, виконавські, методичні рекомендації, проблеми інтерпретації) : навч. посіб. Одеса, 2000. 92 с.
2. Кузикова В. М. Професор М. І. Рыбицкая — вихователь піаніста К. Ф. Данькевича // Одеська консерваторія. Забуті імена. Нові сторінки. Одеса : ОКФА, 1994. С.155–162.
3. Максименко В. С. Видатні композитори в Одесі. Одеса : Астропринт. 2003, 176 с.
4. Сухомлинов І. І. О Марії Іпатівні Рыбицкой» // Одеська консерваторія. Забуті імена. Нові сторінки». Одеса : ОКФА, 1994. С. 166–169.